

SZANOWNI KRAJOZNAWCY I TURYSŒCI

Twierdze i zespoły fortyfikacyjne są istotnym elementem krajobrazu kulturowego Polski. T zasad kierowa się kol. Michał Sława-Neyman, inicjator i autor pierwszego regulaminu tej odznaki krajoznawczej. By członkiem Klubu Turystyki Motorowej „PRZEMYSŁAW” w Poznaniu, wieloletnim członkiem i wiceprzewodnicącym Komisji Turystyki Motorowej Zaradu Gownego PTTK, Zasłużonym Przodownikiem Turystyki Motorowej i Przodownikiem Turystyki Kolarskiej, Instruktorem Szkolenia Kadry Turystyki Motorowej. W trudnym okresie dla turystyki da z siebie wszystko, aby utrzyma jej rang na rynku turystycznym w kraju. Niespodziewana mier 23.11.2001 r. przerwa Jego zacięcie turystyczne i pasmo sukcesów motorowych. Dla uczczenia pamięci tego zasłużonego działacza uhonorowanego wieloma odznaczeniami, przekazujemy Wam zweryfikowany i zmodyfikowany Regulamin Odznaki „Szlakiem Fortyfikacji i Podziemi”, aby jej zdobywanie by wspomnieniem o Koledze Michale.

***Komisja Turystyki Motorowej
ZG PTTK***

REGULAMIN ODZNAKI „SZLAKIEM FORTYFIKACJI I PODZIEMI”

Twierdze i zespoły fortyfikacyjne są istotnym elementem krajobrazu kulturowego Polski. Znaczna ich część zlokalizowana jest w otwartych przestrzeniach rodowiska naturalnego o wybitnych walorach przyrodniczych. W Polsce jest blisko 30 podziemnych obiektów dostosowanych dla ruchu turystycznego. Mają one różny charakter i pochodzenie. Wszystkie są atrakcyjne turystycznie, niepowtarzalne i unikalne. Zwiedzanie podziemnych tras dostarcza nie tylko poczucia przygody, ale może być bardzo praktyczne, pouczające lekcje przyrody i historii. Każda z nich ma swoje tajemnice, legendy, duchy, gnomy i skrzaty a także żywych mieszkańców. W celu poznania tych walorów krajoznawczych Komisja Turystyki Motorowej ZG PTTK, wprowadza dla szerokich mas turystów, nie tylko zmotoryzowanych odznak turystyczno-krajoznawczą pod nazwą: „Szlakiem Fortyfikacji i Podziemi”.

1. Odznaka „Szlakiem Fortyfikacji i Podziemi” jest odznak trzystopniową o jednakowym wzorze dla wszystkich stopni.
2. Odznak zdobywa się w kolejności stopni. W jednym roku można zdoby jeden stopień. Nie ustala się czasu zdobywania poszczególnych stopni.
3. Warunkiem zdobywania kolejnych stopni jest potwierdzenie zwiedzania odpowiedniej ilości obiektów.
4. Turysta ubiegający się o odznak prowadzi „Dzienniczek Zwiedzania” w dowolnej formie, w którym gromadzi potwierdzenia zwiedzanych obiektów w postaci jednego z n/w warunków:
 - odcisku piectki zwiedzanego obiektu,
 - odcisku piectki nazwy miejscowci w której obiekt jest położony,
 - odcisku piectki sąsiedniej miejscowci, w przypadku braku możliwości potwierdzenia obiektu, w którym obiekt jest położony,
 - bardzo krótkiego opisu obiektu,
 - zdjęcia fotograficznego turysty na tle zwiedzanego obiektu.
5. Jezeli turysta przedstawi udokumentowany obiekt, nie wymieniony w wykazie, będzie on zaliczony przez Zesp Weryfikacyjny, który przy wydawaniu najbliższej edycji Regulaminu, zamieści go w wykazie.
6. Odznak mog zdobywa wszyscy turyści, którzy ukończyli 8 lat.

7. Obiekty zwiedzane podczas zdobywania jednego stopnia odznaki, nie mogą być powtarzane w trakcie zdobywania następnych stopni.
8. Nadwyżka zwiedzonych obiektów w danym stopniu odznaki zostaje zaliczona na wyższy stopień odznaki.
9. Zespołem Weryfikacyjnym oraz dystrybutorem odznaki jest Oddział Wojskowy PTTK w Chemie, ul. Lubelska 139d/15, 22-109 Chełm 6, tel. (0-82) 565-59-67; mobile (+48) 504989631.
10. W celu przyznania odznaki należy „Dzienniczek Zwiedzania” przesłać do Zespołu Weryfikacyjnego. Do przesyłki należy dołączyć zaadresowaną kopertę zwrotną wraz ze znaczkiem pocztowym na list polecony.
11. Zespół Weryfikacyjny odsyłając zainteresowanemu „Dzienniczek Zwiedzania” z potwierdzeniem przyznania odznaki wysyła jednocześnie odznakę za pobraniem pocztowym.
12. Odznakę można zdobywać równocześnie z innymi odznakami turystyki kwalifikowanej.
13. Odznaka może zostać nadana honorowo osobom fizycznym i prawnym, za duże zasługi i osiągnięcia na forum krzewienia wiedzy dotyczącej fortyfikacji i podziemnych tras turystycznych.
14. Interpretacja wymagań niniejszego regulaminu należy do Zespołu Weryfikacyjnego Oddziału Wojskowego PTTK w Chełmie.
15. Wykaz obiektów wymaganych na odznaki wszystkich stopni jest zamieszczony w niniejszym Regulaminie wg podziału na województwa. (załącznik).
16. Warunki zdobywania odznaki „Szlakiem Fortyfikacji i Podziemi”:

RODZAJ OBIEKTU	Stopień brązowy	Stopień srebrny	Stopień złoty
TW – twierdze	2	4	6
LU – linie umocnień	1	1	3
FS – forty, schrony	5	15	25
MW – muzea wojskowe	4	6	12
TP – turystyczne trasy podziemne	2	5	10

17. Regulamin obowiązuje od 01.12.2003 roku.

KTM ZG PTTK w dniu 22.02.2003 po naniesieniu kilku poprawek Uchwałą nr 01/2003 przyjęła Regulamin Odznaki „Szlakiem Fortyfikacji i Podziemi”. Odznaka została zatwierdzona uchwałą Prezydium ZG PTTK Nr 88/2003 z dnia 30 maja 2003 r.

**Komisja Turystyki Motorowej
Zarządu Głównego PTTK
Oddział Wojskowy PTTK W Chełmie**

WYKAZ OBIEKTÓW WYMAGANYCH DO ZWIEDZANIA

1. Województwo Dolnośląskie

TW	Głogów	–
TW	Kłodzko	–
TW	Srebrna Góra	–
FS	Jelenia Góra	Schrony pod miastem
FS	Miłoszewo	Podziemna fabryka
MW	Jawor	Muzeum Wojskowe
MW	Jelenia Góra	Skansen uzbrojenia WP
MW	Legnickie Pole	Muzeum Wojskowe
MW	Świdnica	Muzeum Wojskowe
MW	Wrocław	Muzeum Wojskowe
TP	Głuszycza	Kompleks „Osówka”
TP	Jelenia Góra	Schrony pod miastem
TP	Kletno	Jaskinia Niedźwiedzia
TP	Kletno	Była kopalnia uranu
TP	Kłodzko	Podziemny „Labirynt” twierdzy
TP	Kowary	Była kopalnia uranu
TP	Nowa Ruda	Muzeum Górnictwa
TP	Walim	Kompleks „Rzeczka”
TP	Wałbrzych	Kopalnia „Julia”
TP	Złotoryja	Była kopalnia złota
TP	Złoty Stok	Była kopalnia złota

2. Województwo Kujawsko-Pomorskie

TW	Chełmno	–
TW	Grudziądz	–
TW	Toruń	–
FS	Bydgoszcz	Schrony przeciwlotnicze „ZACHEMU”
FS	Bydgoszcz	Schrony „Przedmieścia Bydgoszcz”
MW	Bydgoszcz	Muzeum tradycji POW
MW	Golub Dobrzyń	Muzeum Wojskowe
MW	Grudziądz	Muzeum Wojskowe
MW	Szubin	Muzeum Wojskowe
MW	Toruń	Muzeum Wojskowe
TP	Grudziądz	Cytadela
TP	Toruń	Fort IV – St. Żółkiewski
TP	Toruń	Fort XIII – K. Kniaziewicz

3. Województwo Lubelskie

TW	Zamość	–
LU	Roztocze	Linia Mołotowa
MW	Dęblin	Muzeum Wojskowe
MW	Kraśnik	Muzeum 24 Pułku Ułanów
MW	Lublin	Muzeum Wojskowe
MW	Tomaszów Lubelski	Muzeum Wojskowe
MW	Zamość ul. Podgroble	Muzeum „Arsenał”, ekspozycja plenerowa oręża
MW	Wola Gułowska	Muzeum Kleberczyków
TP	Chełm	Chełmskie Podziemia Kredowe
TP	Zamość	Bastion VII – trasa turystyczna

4. Województwo Lubuskie

TW	Kostrzyn nad Odrą	–
LU	Kaława	Międzyrzecki Rejon Umocniony (MRU)
FS	Cigacice	Linia Fortyfikacyjna n/Odrą
FS	Krzystkowice	Podziemna fabryka
FS	Przewóz	Podziemna fabryka
FS	Sieniawka	Podziemna fabryka

FS	Świdnica	Schrony przeciwlotnicze
FS	Świerków	Podziemna fabryka
FS	Zasieki	Podziemna fabryka
MW	Drzonów	Muzeum Wojskowe
MW	Dobiegniew	Muzeum Wojskowe
MW	Krosno Odrzańskie	Muzeum Wojskowe
MW	Międzyrzecz	Muzeum Wojskowe
MW	Witnica	Muzeum Chwały Oręża Polskiego
MW	Żagań	Muzeum Wojskowe
TP	Kaława	Podziemna trasa MRU
TP	Boryszyn	Pętla Boryszyńska na MRU

5. Województwo Łódzkie

FS	Jeleń k/Tomaszowa	Schron kolejowy
FS	Konewka k/Spały	Schron kolejowy
FS	Sieradz	Schrony n/Wartą
FS	Sochaczew	Niemieckie fortyfikacje z 1944 r.
MW	Krośniewice	Muzeum Wojskowe
MW	Kutno	Muzeum Bitwy n/Bzurą
MW	Łódź	Muzeum Tradycji Niepodległościowej I Oddział Radogoszcz
MW	Piotrków Trybunalski	Muzeum Wojskowe
MW	Polichno	Muzeum Wojskowe
MW	Sochaczew	Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Bitwy n/Bzurą
MW	Tomaszów Mazowiecki	Skansen Rzeki Pilicy – ekspozycja pojazdów militarnych

6. Województwo Małopolskie

TW	Kraków	–
MW	Chocholów	Muzeum Wojskowe
MW	Dębno	Muzeum Wojskowe
MW	Dołęga	Muzeum Wojskowe
MW	Kraków	Muzeum Lotnictwa Polskiego
MW	Miechów	Muzeum Wojskowe
MW	Tarnów	Muzeum Wojskowe
TP	Bochnia	Kopalnia Soli
TP	Jerzmanowice	Jaskinia Nietoperzowa
TP	Kraków	Smocza Jama
TP	Wieliczka	Kopalnia Soli
TP	Wierzchowie	Jaskinia Wierzchowska Górna

7. Województwo Mazowieckie

TW	Dęblin	–
TW	Nowy Dwór Mazowiecki – Modlin	–
TW	Warszawa	–
FS	Beniaminów	Fort rosyjski z 1910 roku
FS	Kruszyna	Schrony bojowe niemieckie (obóz jeniecki)
FS	Legionów	Fort rosyjski „Władimir”
FS	Lesiów	Stoki – Schrony niemieckie
FS	Łomża/Piątnica	Forty przedmieścia
FS	Łomża/Nowogród	Schrony bojowe z 1939 roku
FS	Mława	Polskie schrony bojowe z 1939 roku
FS	Pionki (okolice)	Schrony – magazyny prochu fabryki „PRONIT”
FS	Zajezerze	Fortyfikacje na lewym brzegu
MW	Legionowo	Muzeum Wojskowe
MW	Liw	Muzeum Wojskowe
MW	Mniszew	Skansen bojowy WP
MW	Ostrołęka	Muzeum Wojskowe
MW	Studzianki Pancerne	Muzeum Wojskowe
MW	Warka	Muzeum Wojskowe
MW	Warszawa	Muzeum Wojska Polskiego

MW	Warszawa	Muzeum Wojska Polskiego w Fortcie Czerniakowskim
MW	Warszawa	Muzeum Niepodległości
MW	Warszawa	Muzeum im. Gen. Sikorskiego
MW	Warszawa	Cytadela
MW	Warszawa	Muzeum Kolejnictwa – pociąg pancerny
TP	Warszawa	W fortach twierdzy Warszawa

8. Województwo Opolskie

FS	Stary Grodków	Umocnienia dawnego lotniska
MW	Góra św. Anny	Muzeum Wojskowe
MW	Leśnica	Muzeum Czynu Powstańczego
MW	Łambinowice	Muzeum Wojskowe
MW	Opole	Muzeum Wojskowe

9. Województwo Podkarpackie

TW	Przemyśl	–
LU	Przemyśl	wzdłuż obecnej granicy z Ukrainą – Linia Mołotowa
FS	Dybawka	Obiekty fortyfikacyjne
FS	Krasiczyn	Obiekty fortyfikacyjne
FS	Łuczyce	Obiekty fortyfikacyjne
FS	Medyka	Obiekty fortyfikacyjne
FS	Siedliska	Obiekty fortyfikacyjne
FS	Stępina – Cieszyna. Fryszak	Zespół niemieckich schronów z okresu II w. św.
FS	Żarnowa k/Strzyżowa	Niemiecki podziemny kolejowy schron dla pociągu sztabowego
MW	Dukla	Muzeum Wojskowe
MW	Gorlice	Muzeum Wojskowe
MW	Łańcut	Muzealna ekspozycja pamiątek 10 Pułku Strzelców Konnych
TP	Rzeszów	Trasa turystyczna pod rynkiem starego miasta

10. Województwo Podlaskie

TW	Osowiec – Kompleks Wojskowy	–
LU	Augustów	Polski odcinek umocniony z 1939r.
LU	Lipsk n/Biebrzą	Fragmenty linii Mołotowa (grodzieński, osowiecki, zambrowski rejon umocniony)
LU	Okolice Drohiczyzna, Siemiatycz, Mielnika, Niemirowa	Brzeski rejon umocniony
LU	Nowogród	Polski odcinek umocniony z 1939 r.
LU	Łomża	Polski odcinek umocniony z 1939 r.
LU	Osowiec	Polski Odcinek umocniony z 1939 r.
LU	Wizna	Polski odcinek umocniony z 1939 r.
FS	Góra Strękowa k/Wizny	Pole bitwy z umocnieniami z 1939 r.
FS	Kolno	Schrony „Linii Mołotowa”
FS	Lipsk n/Biebrzą	Schrony z 1940 roku (radzieckie)
FS	Piątnica k/Łomży	Carskie forty z XIX w.
MW	Augustów	Muzeum 1 Pułku Ułanów Krechowieckich
MW	Białystok	Muzeum Wojska Polskiego
MW	Osowiec	Muzeum Twierdzy Osowiec
MW	Suwałki	Muzeum Historii i Tradycji Żołnierzy Suwalszczyzny

11. Województwo Pomorskie

TW	Gdańsk	–
LU	Wał Pomorski	odcinek północny Wałcz – Szczecinek – Biały Bór
FS	Darłowo	tzw. Chiński Mur
FS	Gdańsk	Fort Grodzisko
FS	Hel	Forty z 1939 roku
FS	Kępa Oksywska	Forty obronne z 1939 roku
FS	Łeba	Pozostałości poligonu V-1, V-2
FS	Westerplatte	Ruiny fortyfikacji z 1939 roku
FS	Ustka	Pozostałości fortów bojowych

MW	Gdańsk	Muzeum Twierdzy Wisłoujście
MW	Gdynia	Muzeum Marynarki Wojennej
MW	Gdynia	Muzeum na okręcie „Błyskawica”
MW	Hel	Muzeum Wojskowe
MW	Malbork	Muzeum Wojskowe
MW	Westerplatte	Muzeum Wartowni Nr 1
TP	Mechowo k/Pucka	Trasa podziemna w grotach

12. Województwo Śląskie

LU	Obszar Warowny „Śląsk”	Tapkowice – Bobrowniki – Bytom – Łagiewniki – Ruda Śląska – Godula – Ruda Śląska – Orzegów – Ruda Śląska – Wirek – Mikołów – Jamna
LU	Niemiecka Linia Obrony Zagłębia Górnos Śląskiego	Miedary – Zbrostawice – Zabrze – Nieborowce – Pilchowice
FS	Krzyżowa k/Jeleśni	Rygiel obronny z 1939 r.
FS	Sosnowiec	Forty obronne z 1939 r.
FS	Węgierska Górka	Forty obronne z 1939 r.
MW	Będzin	Muzeum Wojskowe
MW	Częstochowa	Muzeum Wojskowe (Arsenał na Jasnej Górze)
MW	Tarnowskie Góry	Muzeum Wojskowe
TP	Tarnowskie Góry	Kopalnia srebra i ołowiu
TP	Tarnowskie Góry	Sztolnia Czarnego Pstrąga
TP	Zabrze	Skansen podziemny „GUIDO”
TP	Zabrze	Skansen „Królowa Luiza”

13. Województwo Świętokrzyskie

MW	Skarżysko Kamienna	Muzeum im. Orła Białego
TP	Chęciny	Jaskinia Raj
TP	Krzemionki k/Ostrowca	Kopalnia krzemienia pasiastego
TP	Opatów	Dawne piwnice kupieckie
TP	Sandomierz	Trasa turystyczna

14. Województwo Warmińsko - Mazurskie

TW	Giżycko	Twierdza Boyen
LU	Wincenty, Świdry	Linia „Ost Wall”
FS	Baklarzewo	Skansen fortyfikacyjny
FS	Gierłoż	Schrony sztabowe „Kwatery Hitlera”
FS	Gołdap	Schrony i kompleks fabryczny V-2
FS	Kolno	Schrony bojowe
FS	Kruklanki	Linia schronów GRU
FS	Mamerki	Schrony sztabowe Dowództwa Wojsk Lądowych III Rzeszy
FS	Martjany	Schrony bojowe GRU
FS	Pisz	Niemieckie schrony bojowe
FS	Pozezdrze	Schrony sztabowe Himmlera
FS	Radzieje	Schrony sztabowe Hansa Lemersa
FS	Szeroki Bór	Schrony sztabowe Göringa
MW	Gierłoż	Muzeum Wojskowe
MW	Grunwald	Muzeum Bitwy Grunwaldzkiej
MW	Stębark	Muzeum Wojskowe

15. Województwo Wielkopolskie

TW	Poznań	–
FS	Poznań	Cytadela
FS	Poznań	Fort „Colombo”
FS	Poznań	Fort VII
FS	Poznań	Fort VIII
FS	Poznań	Schrony przeciwlotnicze – Dworzec Główny PKP
MW	Kórnik	Muzeum Wojskowe
MW	Krotoszyn	Muzeum Wojskowe

MW	Lednogóra	Muzeum Wojskowe
MW	Lipka	Muzeum Wojskowe
MW	Poznań	Muzeum Wojska Polskiego na Cytadeli
MW	Poznań	Muzeum Wojskowe „Armii Poznań”
MW	Poznań	Wielkopolskie Muzeum Wojskowe
MW	Poznań	Wagon pancerny (pociąg ratowniczy ul. Kolejowa)
MW	Wałcz	Muzeum Wojskowe
MW	Zdbice	Muzeum Wojskowe

16. Województwo Zachodnio - Pomorskie

TW	Kołobrzeg	–
FS	Biały Bór	Schrony bojowe
FS	Borne Sulinowo	Schrony na poligonie
FS	Kołobrzeg	Pruskie forty artyleryjskie
FS	Młyniska	Fort twierdzy Kostrzyn
FS	Police	Schrony przeciwlotnicze Fabryki
FS	Świnoujście	Schrony baterii nadbrzeżnej i przeciwdesantowej
FS	Świnoujście	Rejon Baterii „Goeben”
FS	Świnoujście	Pruskie forty artyleryjskie
FS	Zalesie	Pozostałości wyrzutni V-3
MW	Cedynia	Muzeum Wojskowe
MW	Czelin	Muzeum Wojskowe
MW	Gozdowice	Muzeum Wojskowe
MW	Kołobrzeg	Muzeum Oręża Polskiego
MW	Koszalin	Muzeum Wojskowe
MW	Mirosławiec	Muzeum Wału Pomorskiego
MW	Siekierki	Muzeum Wojskowe